

فصلنامه دین و سیاست، شماره ۱۷ و ۱۸ پاییز و زمستان ۸۷، ص ۱۷۱-۱۵۱

الگوی مدیریت بحران سیاسی در سیره امام خمینی(ره)
(بررسی موردی تسخیر لانه جاسوسی)

ابوالحسن حسین زاده*

چکیده

این تحقیق، در پی پاسخگویی به این سؤال است که ارکان اصلی الگوی مدیریت بحران سیاسی در سیره امام خمینی(ره) کدامند؟ برای پاسخگویی به این سؤال نگارنده پس از برشمردن و بررسی مهمترین رویکردهای اصلی و الگوهای رایج مدیریت بحران، به انتخاب الگوی مدیریت بحران سیاسی امام(ره) می‌پردازد و سپس با مطالعه موردی بحران تسخیر لانه جاسوسی به مثابه یکی از بزرگترین و مهمترین بحران‌های بعد از انقلاب اسلامی، عناصر اصلی الگوی مدیریت بحران امام(ره) شامل (برنامه ریزی، سازماندهی، تصمیم‌گیری، هدایت و رهبری و کنترل و نظارت) را در سه مرحله قبل از بحران، حین بحران و بعد از بحران مورد تحقیق و بررسی قرار می‌دهد.

کلیدواژه‌ها: مدیریت بحران، امام خمینی(ره)، لانه جاسوسی، بحران.

---

* دانش‌آموخته کارشناسی ارشد علوم سیاسی

مقدمه

با پیروزی انقلاب اسلامی ایران در بهمن ماه ۱۳۵۷، تجربه جدیدی از حکومت‌داری و مدیریت سیاسی با محوریت دین و نقش فراگیر مردم ارائه گردید. در این میان نقش امام خمینی به عنوان بنیانگذار و رهبر انقلاب اسلامی که مدیریت کلان سیاسی کشور را نیز عهده‌دار بودند نقش برجسته، ممتاز و بی‌نظیری است. مدیریت سیاسی یک انقلاب نوپا و جوان که با بحران‌های متعددی روبروست مستلزم بهره‌گیری مدیران نظام انقلابی از الگویی منسجم از مدیریت بحران است. امام‌خمینی نیز از این امر مستثنی نبوده و ایشان با تسلط اعجاب‌انگیز در برخورد با بحران‌ها و مهار، کنترل و تدبیر آنها، به طراحی الگویی نوین از مدیریت بحران سیاسی در عرصه عمل پرداختند. این تحقیق با بهره‌گیری از منابع مرتبط، به ارائه الگوهای رایج مدیریت بحران پرداخته، آنگاه با مطالعه یک مورد از مهمترین بحران‌های بعد انقلاب به تبیین الگوی مدیریت بحران سیاسی در سیره امام می‌پردازد. ضرورت انجام این تحقیق از دو بعد قابل بررسی است:

الف) بعد نظری: تبیین و تدوین یک الگوی مدیریتی تجربه شده و موفق در کنار دیگر الگوهای مدیریتی می‌تواند بر غنای تئوریک این حوزه بیفزاید.

ب) بعد کاربردی: انقلاب اسلامی برای استمرار حیات خویش، نیازمند مدیریت صحیح بحران‌های پیش روست. انقلابی که در سده ۲۱، کانون طراحی‌های استراتژیک ابرقدرت‌ها بویژه آمریکا به عنوان بازیگری مهم و مؤثر در عرصه بین‌الملل است. بررسی و بازخوانی الگوی مدیریتی امام به عنوان بنیانگذار انقلاب می‌تواند راهگشا و الهام‌بخش مدیران و رهبران انقلابی ایران و دیگر نقاط جهان در اداره بحران‌ها باشد.

۱- تعریف مفاهیم

مدیریت: علم و هنر بکارگیری مؤثر و کارآمد منابع سخت‌افزاری و نرم‌افزاری از طریق برنامه‌ریزی، تصمیم‌گیری، سازماندهی، رهبری و هدایت، کنترل برای دستیابی به اهداف مورد نظر را مدیریت گویند.

بحران: واژه بحران در لغت برگردان واژه Crisis است که خود آن مأخوذ از یک واژه طبی یونانی است (کازمی، ۵۲). ولی این واژه در زبان چینی مرکب از دو علامت به معنای فرصت و خطر است (نیکسون، ۱۲) چنان که بحران به معنی فشار، اضطراب،

بلا و خشونت نیز بکار می‌رود. در تجزیه و تحلیل تصمیم‌گیری، بحران نوعی وضعیت و گونه‌ای رخداد است (تاجیک، ۱۳۷۹، ۵۱).

بحران در اصطلاح عبارتست از ترکیبی از فرصت و تهدید. لذا بحران به مثابه لحظه تصمیم‌گیری در شرایط فقدان تصمیم (شرایط عدم امکان تصمیم‌گیری) است. این تعریف به ما کمک می‌کند که از منظر مدیریتی (تصمیم‌سازی) به بحران نگرسته و به دور از مناقشات مفهومی و گونه‌شناختی، هر بحران را به عنوان یک عرصه تصمیم و تدبیر (ترکیبی از فرصت‌ها و تهدیدها) قلمداد کنیم.

بحران سیاسی: حالتی است که موجب به هم خوردن توازن نظام سیاسی و اجتماعی می‌شود. بحران‌های سیاسی را برحسب وسعت مکان، عوامل درگیر و گستره جغرافیائی تعارضات به دو دسته داخلی و بین‌المللی تقسیم می‌کنند. بحران‌های سیاسی داخلی، شرایط غیرمتعارفی است که معمولاً در ساختار سیاسی یک کشور بروز می‌کند و برحسب ماهیت، زمان، دامنه، شدت و نوع عوامل درگیر در آن شامل اشکال گوناگونی است مثل: مبارزه سیاسی گسترده و شدید بین احزاب و سازمان‌های سیاسی رقیب برای کسب قدرت، ایجاد اختلافات شدید بین جناح‌های مختلف حکومت، کودتای نظامی، اعتصابات دامنه‌دار، شورش‌های خیابانی، درگیری‌های قومی و جنگ‌های چریکی و... بحران‌های سیاسی بین‌المللی نیز عبارتست از شرایط غیرمتعارفی که در چارچوب روابط بین دو یا چند کشور بروز می‌کند و بر حسب گستره جغرافیائی دارای اشکال گوناگونی است مثل: بحران اختلاف یا تیرگی روابط تا سر حد جنگ بین دو یا چند کشور یا بحران منطقه‌ای یا بحران جهانی و... (آقابخشی، ۳۲۵).

مدیریت بحران: به برنامه‌ریزی و اداره، کنترل، مهار و هدایت بحران‌های رخ داده و پیش رو که پس از شناخت وضعیت موجود و تهدیدها و فرصت‌های کنونی و پیش رو و آنالیز و تحلیل امکانات بالقوه و بالفعل، در جهت حداکثر بهره‌وری و حداقل آسیب، مدیریت بحران گفته می‌شود.

الگو: الگو یک نمادی است که برخی از ابعاد مهم یک سازمان را تشریح می‌کند و دارای مجموعه عناصری است که با یکدیگر روابط کارکردی دارند و جهت تحقق هدف و مأموریت اصلی سازمان با یکدیگر هماهنگ می‌شوند. الگوها یا مدل‌ها ابزارهایی است که به وسیله آن می‌توان مسیر پیچیده فرآیند عملیات سازمانی را

شناسایی کرد و ضمن تجزیه و تحلیل آن به معیارها و استانداردهای جدید دست یافت (دفت، ۴۰).

الگوی مدیریت بحران: مجموعه عناصر و متغیرهایی که طی یک فرآیند مشخص (قبل از بحران، حین بحران و بعد از بحران) در کنار یکدیگر به طور منظم و منسجم قرار گرفته و با یکدیگر ارتباط منطقی داشته و در جهت مهار، کنترل و تدبیر بحران عمل می‌نمایند.

۲- چارچوب نظری - مفهومی

مهم‌ترین شاخصه تفاوت بین بحران‌ها و مدیریت بر آنها، در شیوه و نحوه کنترل و اداره بحران است لذا هر قدر موانع پیشگیری‌کننده از بحران و عناصر و ارکان کنترل و مهار بحران قوی‌تر باشد به همان نسبت، مدیریت بحران نیز موفق‌تر خواهد بود. در ادبیات مدیریت، الگوهای متعددی در خصوص مدیریت بحران مطرح شده که عمده مدل‌ها بر پایه گسترش آمادگی در جامعه استوار است. همه الگوها در سه مرحله قبل، حین و بعد از بحران به مدیریت بحران پرداخته می‌شود. مهم‌ترین الگوهای مدیریت بحران عبارتند از:

الف) الگوی تقدیرگرا که معطوف به مدیریت پس از بحران است و در آن برنامه‌ریزی، روش‌های عقلانی، نظام اطلاعاتی، فعالیت‌های اساسی و دائمی و پیشگیرانه و... جایگاهی ندارد و یک نوع الگوی انفعالی و واکنشی است.

ب) الگوی خود اتکا که معتقد به ضرورت برنامه‌ریزی، انجام اقدامات پیشگیرانه و مداخله قبل از وقوع حادثه، اتخاذ روش‌های عقلانی و ایجاد آمادگی لازم جهت مقابله با بحران‌های احتمالی است (فقیهی، ۵۶).

ج) الگوی سیستمی له چات ۱ معطوف به رویکرد سیستمی است و دارای عناصری است که با یکدیگر در تعامل هستند (طبرسا، ۶۴-۶۳).

د) الگوی لیتل جان ۲ که معطوف به رهیافتی اقتضائی است و به تنظیم و بکارگیری برنامه‌های اقتضائی جهت اجرای مدیریت بحران می‌پردازد.

¹ • lchat

² • little john s six-step crisis model

ه) الگوی عملیاتی که مبتنی بر اجرای استراتژی‌های گوناگون در تعامل با جنبه‌های مختلف یک بحران است به طوری که برنامه‌ریزی و اجرای عملیات مدیریت بحران طی فرآیندی منظم صورت می‌گیرد.

۲-۱- انتخاب الگوی مدیریت بحران حضرت امام (ره):

با توجه به مباحث مطروحه می‌توان دریافت که وجه مشترک تمامی الگوهای مدیریت بحران ارائه و استخدام عناصر متعدد جهت کنترل بحران، قبل، حین و بعد از بحران خواهد بود. این الگو، در درون مراحل سه‌گانه مدیریت بحران قابل توضیح است:

الف- مرحله قبل از بحران: مهم‌ترین اصل در این مرحله برنامه‌ریزی است که در دو صورت محقق می‌گردد:

۱- طراحی جامعه امن: امام در این مرحله در مقام پیشگیری از بحران، به طراحی و معماری یک جامعه امن که در برابر انواع بحران‌ها مقاوم بوده و استعداد صیانت از ذات و خود تداوم‌دهندگی مطلوبی داشته باشد، پرداختند.

۲- تهیه برنامه برای مقابله با بحران: در این مرحله اقدامات ذیل انجام می‌گیرد:

- ✓ شناخت عوامل بحران‌زا؛
- ✓ شناخت کانون‌ها و نقاط ضد بحران و استفاده از پتانسیل آنها؛
- ✓ بهره‌گیری از مشاوران و مدیران متعهد؛
- ✓ تجدید نظرکردن در برنامه‌ها متناسب با شرایط، امکانات و توانمندی‌ها؛
- ✓ تشکیل گروه مدیریت بحران؛

ب- مرحله حین بحران: در این مرحله سازماندهی، هدایت و رهبری کنترل و نظارت و تصمیم‌گیری از مهمترین اصولی است که امام در جهت تدبیر و مهار بحران به آن عنایت نمودند.

سازماندهی: در اجرای این اصل، خدامحوری، وحدت‌محوری، قاطعیت، بسیج مردمی، عدم رسمیت نهادهای منتسب به عامل بحران و تقسیم کار و هماهنگی میان نیروهای ستادی و عملیاتی جهت تبدیل تهدیدات به فرصت‌ها تحقق می‌یابد.

هدایت و رهبری: امام با درایت و هوشمندی و با بهره‌گیری از تکنیک‌های افزایش اعتبار و دیپلماسی مؤثر و... به ترکیب سه استراتژی تصاعد بحران و تعادل بحران و تداوم بحران پرداخت و بحران را به گونه‌ای در جهت اهداف مورد نظر هدایت نمود.

کنترل و نظارت: امام به طور مستقیم و غیرمستقیم در جریان بحران و عملکرد عوامل دخیل در کنترل بحران قرار گرفته و با محدود نمودن اهداف، از انحراف و رها شدن ابتکار عمل در بحران جلوگیری نمود.

تصمیم گیری: این اصل که از مهمترین عناصر در الگوی مدیریت بحران امام است به صورت ذیل تحقق می یابد:

- ✓ تبدیل شرایط فقدان تصمیم‌گیری به شرایط امکان تصمیم‌گیری؛
- ✓ طولانی نمودن زمان تصمیم‌گیری جهت کسب اهداف؛
- ✓ توجه به اصل سرعت، دقت، قاطعیت و قانون‌محوری در تصمیم‌گیری؛
- ✓ عدم تکیه و اعتماد به نیروی خارجی؛

ج- مرحله بعد از بحران: در این مرحله، شرایط به حالت عادی بر می‌گردد و امام مسیر جریان سیاست جامعه را با بهره‌گیری از الگوی مدیریتی می‌پیماید و در ضمن با تهیه برنامه و انجام اقدامات پیشگیرانه و بازدارنده، آمادگی لازم را جهت وقوع بحران‌های آتی پیدا می‌نماید.

۳- مطالعه موردی بحران (تسخیر لانه جاسوسی)

با پیروزی انقلاب اسلامی در ۲۲ بهمن ۱۳۵۷، نظام نوپای اسلامی به وسیله بحران‌های متعدد داخلی و خارجی مورد تهدید جدی قرار گرفت و تا پایان حیات حضرت امام این تهدیدات تداوم یافت. یکی از مهمترین بحران‌ها که جنبه بین‌المللی نیز داشت و بیش از یک سال تبدیل به مهمترین مسأله سیاسی روز دنیا گردید تسخیر سفارت آمریکا در ایران توسط دانشجویان پیرو خط امام بود که با مدیریت هوشمندانه امام این بحران در جهت اهداف انقلاب کنترل و مهار گردید. در ادامه به بررسی مهمترین عوامل و زمینه‌های وقوع بحران، چگونگی بحران، مهمترین موضع‌گیری‌ها در قبال بحران، پیامدهای بحران‌زای بحران پرداخته می‌شود:

۳-۱- عوامل و زمینه‌های وقوع بحران

مهمترین عوامل و زمینه‌های مؤثر در تسخیر سفارت آمریکا را می‌توان در عملکرد دولت آمریکا در قبال ملت ایران پس از حضور جدی آن کشور در زمینه‌های اقتصادی، نظامی، فرهنگی و سیاسی در رژیم گذشته و سپس مقابله با انقلاب اسلامی جستجو نمود؛ مهمترین عوامل و زمینه‌های مؤثر در اشغال لانه جاسوسی عبارتند از:

الف- دخالت‌های ۲۵ ساله آمریکا در مسائل ایران در زمان رژیم پهلوی: کودتای ۲۸ مرداد، کمک‌های نظامی و مالی به رژیم پهلوی جهت حفظ منافع آمریکا در منطقه، مقابله با احساسات و اعتقادات دینی مردم و روحانیت مذهبی به عنوان پناهگاه مردم، غارت و چپاول مواد خام کشور، حمایت از کشتار بی‌رحمانه مردم انقلابی و آزادیخواه ایران توسط رژیم شاه، تحمیل قانون ننگین کاپیتولاسیون نمونه‌هایی از مداخلات خصمانه آمریکا علیه ملت ایران بود.

ب- مقابله با انقلاب اسلامی: سنگ‌اندازی آمریکا در پیشرفت اهداف انقلاب از طریق تبدیل سفارت آمریکا به مرکز جاسوسی و ستاد بحران، پناه‌دادن به شاه مخلوع و جنایتکار و دیگر اقدامات توطئه‌آمیز آمریکا از جمله استقرار ناوگان دریائی در تنگه هرمز، صدور قطعنامه شدیدالحن ۱۹۷۹ سنا علیه عملکرد دادگاه‌های انقلاب، ایجاد پشتوانه خبری جهت فعالیت‌های ضدانقلابیون توسط رسانه‌های آمریکایی و صهیونیستی و حمایت از تحرکات آنها از جمله اقدامات مداخله جویانه آمریکا جهت مبارزه با انقلاب اسلامی بود.

ج- مواضع ومشی غیرانقلابی و سازشکارانه دولت موقت وملاقات سران دولت با مقامات آمریکایی بدون اجازه امام در الجزیره در کنار دیگر عوامل ذکر شده و پیام سرنوشت ساز و مهم امام در ۵۸/۸/۱۰ خطاب به دانش‌آموزان، دانشگاهیان و طلاب و... جهت اعمال فشار و گسترش حملات علیه آمریکا و وادار نمودن آنها به استرداد شاه مخلوع (صحیفه امام، ج ۱۰، ۱۲) زمینه‌های وقوع حادثه فتح لانه جاسوسی را فراهم نمود.

۲-۳-۱- چگونگی وقوع بحران

مجموعه عوامل مذکور و فضای پرشور اوایل انقلاب دانشجویان را به این نتیجه رسانید که بایستی در قالب تشکل‌های دانشجویی جهت حفظ انقلاب با دسیسه‌های دشمن مقابله نمود و بدین منظور جلسات منظمی برگزار گردید. برنامه‌ریزی وتصمیم‌گیری در خصوص فتح لانه جاسوسی در یکی از جلسات متعدد دانشجویی که با حضور نمایندگان انجمن‌های اسلامی دانشگاه‌های پلی تکنیک، تهران، صنعتی شریف، ملی (شهیدبهبشتی) صورت گرفت (ستوده، ۹۰-۸۹) و عملیات‌های شناسایی، حفاظتی منطقه عملیات، جلسات توجیهی، تهیه امکانات فرهنگی و پشتیبانی لازم جهت انجام عملیات (ابتکار، ۶۹-۶۸) و سازماندهی عملیات انجام پذیرفت. قبل از انجام عملیات

دانشجویان مسلمان پیرو خط امام نظر امام را از نماینده امام جویا شدند که ایشان ابراز اطمینان کردند که امام با این اقدام (اشغال سفارت آمریکا) موافقت می‌نمایند.

سرانجام در صبح روز ۱۳ آبان ۵۸، حدود ۵۰۰ نفر دانشجوی سازماندهی شده به سمت سفارت آمریکا حرکت کردند و با حمله به سفارت از در و دیوارهای آن بالا رفته و با بریدن قفل و زنجیر درب ورودی وارد سفارت شدند و بدون هیچ‌گونه هراسی، نیروهای مسلح آمریکایی را خلع سلاح نموده و وارد ساختمان سفارت شدند و ضمن به گروگان گرفتن نیروهای آمریکایی، موفق به کشف اسناد مهمی از جاسوسی آمریکا در ایران گردیدند (ستوده، ۱۰۲). با اشغال سفارت آمریکا، دانشجویان این رویداد را به اطلاع امام رساندند و امام حمایت غیرعلنی خود را در همان روز و حمایت علنی خویش را پس از اعزام حاج سیداحمد آقا به تهران و محل حادثه و اطمینان از عدم انحراف، در روز ۱۴ آبان اعلام نمودند. شایان ذکر است جهت حفاظت و برقراری امنیت در سفارت، واحد اطلاعات سپاه وارد عمل شد تا نیروهای فرصت طلب دست به حرکات انحرافی نزنند (ضرغامی، ۱۲).

۳-۳- موضوعگیری‌های مختلف در برابر مسأله فتح لانه جاسوسی

ساعتی نگذشت که مسأله فتح لانه جاسوسی به عنوان مهمترین مسأله روز ایران و دنیا درآمده و موضوعگیری‌های متفاوتی را برانگیخت:

امام و به تبع ایشان انقلابیون پیرو خط امام، مردم ایران و شخصیت‌های برجسته‌ای مثل آقایان، خامنه‌ای، بهشتی، رجائی و... به حمایت از این اقدام انقلابی پرداختند. در میان کشورهای خارجی نیز دولت‌های سوریه، ویتنام، کوبا، کره شمالی، الجزایر، لبنان و لیبی از این اقدام علیه آمریکای جنایتکار حمایت کردند (درویشی، ۱۱۰). حمایت برخی از ایرانیان مقیم اروپا و برخی از آمریکایی‌ها و انگلیسی‌های مقیم تهران از این اقدام، نیز جالب توجه بود (روزنامه اطلاعات، ۵۸/۹/۳).

بازرگان رئیس دولت موقت و دیگر اعضای آن دولت که مشی سازش‌کارانه آنان با آمریکا در وقوع این حادثه بی‌تأثیر نبود این رویداد را محکوم نمودند و در واکنش به آن استعفا کردند که مورد پذیرش امام واقع شد. موضوعگیری‌های خارجی در قبال این رویداد عمدتاً مخالفت‌آمیز بود که در رأس آنان آمریکا، سلسله اقدامات گسترده‌ای با همراهی سازمان‌ها و دولت‌های بین‌المللی جهت حل این ماجرا علیه نظام ایران انجام دادند.

علاوه بر موضوعگیری‌های مثبت و منفی، موضوعگیری‌های دوگانه‌ای نیز از سوی برخی عناصر داخلی و کشورهای خارجی صورت گرفت؛ عناصری که فقط به نفع و

قدرت خویش می‌اندیشیدند و قصد بهره‌برداری از این بحران به نفع خویش را داشتند. بنی‌صدر و برخی از گروه‌های سیاسی مثل جاما، حزب توده، حزب ملت و گروه‌های مارکسیستی و... در داخل (سمعی، ۷۱) و دولت شوروی در خارج، از آن جمله‌اند و همراهی شوروی در قطعنامه ۴۵۷ شورای امنیت علیه ایران وعده همراهی آن دولت با آمریکا در تحریم اقتصادی ایران حکایت از مواضع دوگانه این دولت داشت (برژینسکی، ۷۷).

۳-۴- پیامدهای بحران‌زای بحران

اقدام انقلابی دانشجویان در تسخیر سفارت آمریکا، پیامدهای مختلفی در عرصه داخلی و خارجی داشت که خود می‌توانست به بحرانی دیگر در نظام جمهوری اسلامی مبدل شود ولی با درایت امام و هوشیاری مردم این تهدیدات به فرصتی برای نظام مبدل شد. مهم‌ترین این تهدیدات عبارتند از:

کناره‌گیری دولت موقت: کناره‌گیری دولت موقت در یک انقلاب نوپا در شرایط بحرانی در اعتراض به اقدام دانشجویان می‌توانست زمینه بحران دیگری باشد که با درایت امام این امر به فرصتی به نفع نظام تبدیل شد.

صدور قطعنامه ۴۵۷ شورای امنیت علیه ایران: قطعنامه ۴۵۷ شورای امنیت علیه ایران که در ۵۸/۹/۱۰ با درخواست آمریکا به اتفاق آراء تصویب شد و اثر مخربی در افکار عمومی دنیا (دولت‌ها و ملت‌ها) نسبت به ایران داشت ولی در داخل با مدیریت امام، منجر به بالاتر شدن تب و شور انقلابی گردید.

محکومیت ایران در دادگاه لاهه: دادگاه لاهه با شکایت آمریکا در ۵۸/۹/۲۴، ایران را محکوم نمود و دستور آزادی گروگان‌ها را صادر کرد ولی شورای انقلاب با صدور بیانیه‌ای، رأی دیوان لاهه را محکوم نموده و مسأله گروگان‌ها را مسأله‌ای داخلی عنوان کرد (رضوی، ۴۰۷).

تحریم اقتصادی: آمریکا و هم‌پیمانانش اقدامات متعددی را جهت فشارهای اقتصادی به ایران انجام دادند از جمله تلاش در جهت تصویب قطعنامه تحریم اقتصادی ایران در شورای امنیت که با ناکامی مواجه شد. بلوکه کردن اموال و دارائی‌های ایران در آمریکا، ممنوعیت ارسال قطعات یدکی و تسلیحات به ایران و ممنوعیت واردات نفت از ایران توسط شرکت‌های آمریکائی، مسدود نمودن حساب‌های بانکی ایران در بانک‌های خارجی، ممنوعیت کلیه مبادلات ارزی توسط بانک‌های آمریکایی، همراه کردن برخی کشورهای اروپایی و ژاپن در اعمال تحریم‌های اقتصادی علیه ایران و... (واعظی، ۶۴-۶۳).

حمله نظامی به ایران (واقعه طبس): آمریکا پس از واقعه تسخیر، با مطرح کردن محاصره اقتصادی در پی القاء این فکر بود که آمریکا قصد حمله نظامی به ایران را ندارد ولی یک ماه پس از فتح لانه جاسوسی، مرحله آماده‌سازی کماندوهای آمریکایی در آمریکا و مصر به مدت پنج ماه انجام شد و سپس در چهارم اردیبهشت ۵۹ تعداد شش فروند هواپیمای ۱۳۰- C و نود کماندوی آموزش دیده راهی ایران شدند تا به همراه ۸۰ هلی کوپتر راهی طبس گردند که در آنجا گرفتار طوفان شن شدند و در انجام عملیات ناکام ماندند. امام در واکنش به این عملیات، آن را موافق با حساب‌های معنوی خواندند (صحیفه نور، ج ۱۲، ۴۵۷).

کودتای نظامی نوژه: هرچند طرح این کودتا قبل از واقعه تسخیر در دستور کار دولت مردان آمریکایی قرار داشت ولی واقعه تسخیر، آمریکا را در انجام این عملیات مصمم نمود. ستاد فرماندهی کودتا، متشکل از عناصر سیاسی و نظامی رژیم گذشته بود آنان قصد داشتند تا اهداف و مراکز مهمی در تهران از جمله بیت امام، فرودگاه مهرآباد، نخست‌وزیری، ستاد مرکزی سپاه و کمیته‌های انقلاب اسلامی، پادگان ولی عصر و امام حسین(ع) و... را هدف بمباران قرار داده و با اشغال مراکز مهمی چون صداوسیما، ستاد ارتش، پادگان قصر و جمشیدیه و... عملاً حکومت را سرنگون نمایند. این طرح به وسیله یک خلبان وطن دوست و مؤمن افشا شد و خنثی گردید. برخورد امام با این جریان در کمال آرامش و خونسردی صورت گرفت (اهوازی، ۱۳۸۵، ۱۳۶).

تشویق عراق در شروع جنگ علیه ایران: هرچند عراق به دلایل مختلف تاریخی، ایدئولوژیکی، جغرافیائی، حقوقی و سیاسی آغازگر جنگ هشت ساله علیه ایران بود ولی آمریکا در این میان نقش مؤثری را در تحریک صدام علیه ایران ایفا نمود و اقدامات متعددی را در این خصوص انجام داد (رک به حبیبی، ۱۳۸۲، ۱۳۱). آمریکا جنگ علیه ایران را موجب تضعیف ایران می‌دانست و آنان می‌توانستند از این ضعف به نفع آزادی‌گروگان‌ها بهره‌برداری کنند (شاه‌علی، ۱۳۸۵، ۲۹۵). هرچند شروع جنگ حل بحران را شتاب بخشید ولی نتایج معادلات با درایت امام به ضرر آمریکا و به نفع ایران رقم خورد و آمریکا به خواسته‌های خود نرسید.

دیگر اقدامات آمریکا: مذاکره با دولت موقت، اعزام دبیرکل سازمان ملل متحد به ایران جهت متقاعدسازی ایران در آزادی گروگان‌ها، اخراج شاه از آمریکا، نامه

ماسکی وزیر خارجه آمریکا به شهید رجایی، تشکیل کمیسیون تحقیق، قطع روابط سیاسی با ایران و... از جمله اقدامات و فشارهای سیاسی آمریکا جهت حل معضل گروگان‌گیری بود که با مدیریت امام آمریکا به اهداف خود نرسید.

۴- بررسی الگوی مدیریت بحران سیاسی امام

وقوع بحران تسخیر لانه جاسوسی و پیامدهای بحران‌زای آن می‌توانست در سال‌های آغازین حیات نظام اسلامی، تهدیدی جدی برای نظام و انقلاب باشد که با مدیریت امام این تهدید به فرصتی جهت تثبیت و تقویت انقلاب مبدل شد و پروژه استبداد ستیزی امام با استکبار ستیزی به کمال خود رسید. بررسی نحوه مدیریت امام مانند دیگر الگوهای مدیریت بحران در سه مرحله قبل و حین و بعد از بحران صورت می‌گیرد.

۴-۱- مدیریت قبل از بحران

مهم‌ترین اصل در این مرحله برنامه‌ریزی است که در دو صورت محقق می‌گردد:

۴-۱-۱- طراحی جامعه امن

در این مرحله امام در مقام پیشگیری از بحران به طراحی و معماری یک جامعه امن که در برابر انواع بحران‌ها مقاوم بوده و استعداد صیانت از ذات و خود تداوم‌دهندگی مطلوبی را داشته باشد پرداختند. مهم‌ترین اقدام امام در این حوزه تأسیس نهادهای مؤثر از قبیل شورای انقلاب، سپاه پاسداران، جهاد سازندگی و... بود که همگی نقش مهمی در اداره بحران‌ها از جمله تسخیر لانه جاسوسی داشتند.

اصلاح نهادهایی چون دانشگاه‌ها، صدا و سیما، مطبوعات، نیروی انتظامی، ارتش و... با رویکرد ساختاری و انسانی که رکن مهمی در برقراری پایه‌های امنیت در جامعه محسوب می‌شوند و نقش مؤثری را در فرآیند مدیریت بحران ایفا نمودند. ایجاد امنیت فکری، ایدئولوژیک، مرزی و داخلی و... که از جمله کارکردهای نهادهای اصلاح شده امام بودند.

۴-۱-۲- تهیه برنامه برای مقابله با بحران‌های احتمالی

در این مرحله امام به نکات مهمی توجه نمودند:

الف) شناخت عوامل بحران‌زا از جمله آمریکا به عنوان دشمن درجه اول انقلاب و نظام اسلامی و اعلام خطر نمودن نسبت به دخالت‌های غیرقانونی آن کشور قبل و

بعد از انقلاب. امام که بارها خطر آمریکا را به عنوان عامل اصلی بحران‌ها در ایران و جهان اسلام گوشزد نموده بودند در پیامی تاریخی در ۵۸/۸/۱۰ موجب تحریک و تهییج احساسات انقلابی دانشجویان گردیده که منجر به تسخیر لانه جاسوسی گردید. (ب) شناخت قشر دانشگاهی جامعه به عنوان کانون ضد بحران و بهره‌گیری از شعور و درک عمیق آنها از مسائل جهانی و منافع ملی و شور و حرارت انقلابی آنان که پیام امام در دهم آبان‌ماه خطاب به آنان صادر شد.

(ج) دعوت از مردم جهت حمایت از اقدامات انقلابی دانشجویان در پیام دهم آبان‌ماه حکایت از ایمان و اعتماد امام به مشارکت مردمی و نقش مؤثر آنان به عنوان ضلع دیگر کانون ضد بحران دارد.

(د) تشکیل شورای انقلاب به عنوان گروه مدیریت بحران که نقش مؤثری را در اداره انقلاب و بحران تسخیر در کنار امام ایفا نموده و با استعفای دولت موقت تبدیل به مهم‌ترین مرکز تصمیم‌گیری گردید.

۲-۴- مدیریت حین بحران

در این مرحله که ۴۴۴ روز به طول انجامید امام با بهره‌گیری از عناصر و ارکان مدیریتی قدرت سازماندهی، هدایت، کنترل و تصمیم‌گیری موفق به مدیریت بحران گردیدند.

۱-۲-۴- سازماندهی

امام از همان ابتدای تسخیر لانه جاسوسی از حرکت سازمان یافته دانشجویان حمایت کردند و آن را انقلاب دوم و تکمیل کننده انقلاب اول نامیدند (صحیفه نور، ج ۱۰، ۱۴۰). توجه به نکات ذیل در سازماندهی مورد توجه امام قرار داشت:

(الف) با استعفای دولت موقت، سکان اداره انقلاب از دست عناصر لیبرال و منحرف خارج و در اختیار نیروهای صالح و پاک و انقلابی قرار گرفت.

(ب) علی‌رغم قدرت و نفوذ شخصیتی امام و قدرت بالای ایشان در تصمیم‌گیری، امام استقرار نهادهای قانونی از جمله مجلس را تنها راه حل مشکل بحران می‌دانستند و از طرفی با شروع جنگ ایران و عراق به عنوان یکی از پیامدهای بحران‌زای تسخیر لانه جاسوسی، در پیامی سیاست‌های دفاعی انقلاب را در جنگ تبیین نموده و لزوم تقسیم کار و عدم دخالت نهادهای غیرمسئول را در امور خواستار شدند (صحیفه نور، ج ۱۳، ۹۴).

ج) امام از همه اقشار خواستند ضمن حمایت از اقدام انقلابی دانشجویان، برای مقابله با توطئه های آمریکا بسیج شوند و از هیچ قدرتی نهراسند (همان، ۱۰، ۱۵۳). تشکیل بسیج بیست میلیونی در ۵/۹/۵۸ در پاسخ به تهدیدات نظامی کارتر صورت گرفت.

د) خدامحوری ونهراسیدن از قدرت دشمن در عملکرد امام در مواجهه با تحریم اقتصادی، واقعه نافرجام طبس، کودتای نوژه و... مشهود است.

ه) امام شورای امنیت، دادگاه لاهه و هر نهاد بین‌المللی که تحت نفوذ مستقیم آمریکا باشد را غیرصالح می‌دانستند و اعتمادی به نهادهای نزدیک با عامل بحران نداشتند لذا برای اقدامات و تصمیمات آن نهادها، ارزشی قائل نبودند (همان، ۲۴۰).

و) امام با هوشیاری تحریم اقتصادی را حربه ناکارآمد دانسته و از آن جهت خودکفائی فرهنگی، اقتصادی و سیاسی بهره بردند (صحیفه نور، ج ۱۱، ۵۰) و در برابر قطع روابط سیاسی آمریکا با ایران نیز آن را به فال نیک گرفته و در راستای مصالح انقلاب و نظام و مردم دانستند (صحیفه نور، ج ۱۲، ۲۳۷-۲۳۳).

ی) لزوم وحدت رویه میان مسؤولان و سازمان انقلابی بحران را امام مورد توجه قرار می‌دادند به عنوان مثال اختلاف بنی صدر و رجائی پس از بیانیه الجزایر که در پایان بحران به اوج خود رسیده بود؛ امام از رجائی خواست تا در برابر تخریب‌های بنی‌صدر بخاطر مصلحت و حفظ وحدت و جلوگیری از تنش و ناامنی و تعمیق شکاف‌های داخلی سکوت کند (درویشی، ۱۳۸۵، ۱۴۶).

۲-۴- هدایت ورهبری

یکی از مهم‌ترین ابزارهای شناخت، حرکت‌های دیپلماتیک در خلال بحران است که ممکن است به صورت اربعابی یا سازشی و یا ترکیبی از هر دو صورت گیرد (کاظمی، ۱۳۷۲، ۴۴۹). امام در جریان هدایت بحران از هر سه شیوه استفاده نمودند، شیوه اربعابی که نتیجه آن تصاعد و تداوم بحران بود و شیوه سازشی و ترکیبی از هر دو شیوه که منجر به تعادل بحران گردید. لذا هدایت بحران توسط امام در قالب سه نوع رفتار قابل بررسی است:

الف- تصاعد بحران: بخشی از اقدامات امام در جریان بحران منجر به گسترش و تصاعد بحران گردید که مهم‌ترین آن حمایت قاطعانه امام از اقدام دانشجویان در فتح لانه جاسوسی به عنوان انقلاب دوم بود و وجود چنین رویدادی در فضای ناآرام و ملتهب آن برهه از انقلاب زمینه افزایش بحران را فراهم می‌نمود. تحقیر آمریکا و این که

- آمریکا هیچ غلطی نمی‌تواند بکند (صحیفه نور، ج ۱۰، ۱۴۹) منجر به خشم سران کاخ سفید و اعمال اقدامات تشدیدکننده بحران از جمله تحریم‌ها و فشارهای مختلف گردید.
- ب- **تداوم بحران:** روحیه تهاجمی امام در برخورد با آمریکا منجر به تداوم بحران گردید. ریشه این تداوم در روحیه مقاومت‌گرایی امام در برابر اقدامات خصمانه آمریکا بود. شهادت طلبی یکی دیگر از شاخصه‌هایی است که نهراسیدن از دشمن و درگیری با آن را موجب شده و منجر به تداوم بحران می‌گردد. امام بارها نسبت به وجود فرهنگ شهادت و روحیه شهادت‌طلبی در خود و ملت در برابر اقدامات آمریکا تأکید می‌نمودند (صحیفه نور، ج ۱۰، ۲۲۵ و ج ۱۲، ۲۶۸).
- بهره‌گیری امام از تکنیک افزایش اعتبار و ترساندن آمریکا که اگر آمریکا بخواهد دست به کارهای ابلهانه مثل حمله نظامی به طیس بزند کنترل جوان‌های غیور ایرانی مشکل است (همان، ۱۲، ۵۸) همچنین هشدار و اخطارهای شدید به دولت آمریکا و کارتر، تهدید و اولتیماتوم همگی در تداوم بحران مؤثر بودند.
- تلاش امام جهت ساختارشکنی در نظم جهانی و ایجاد یک نظم جدید مبتنی بر عدل و دفع ظلم و ستم و استکبار از جمله اقدامات امام بود که با واکنش نظام جهانی روبرو گشته و منجر به تداوم بحران می‌گردید (همان، ۱۱، ۱۶۰).
- ج- **تعادل بحران:** امام بیش از آن که به دنبال تصاعد و تداوم بحران باشند در درجه اول در پی حل و فصل بودند لذا هدایت بحران توسط امام مبتنی بر تعادل بحران نیز بوده است. حال به نمونه رفتارهای امام در این مورد اشاره می‌شود:
- ✓ اعلام پیش شرط‌های ایران جهت آزادی گروگان‌ها و حل بحران در سخنرانی‌ها و مصاحبه‌های متعدد (احمدی، ۱۳۸۱، ۱۴۸).
  - ✓ دستور آزادی سیاه‌پوستان و زنان آمریکایی به شرط این که جاسوسی آنها ثابت نشده باشد (صحیفه نور، ۱۱، ۵۴).
  - ✓ اعلام این که اسلام دین سلم، دوستی و محبت است و از همه جنگ‌ها گریزان است (صحیفه نور، ۱۱، ۸۱). در برابر تبلیغات دشمن که سعی می‌نمود چهره‌ای خشن و جنگ‌طلب از انقلاب اسلامی ایران در اذهان جهانی به تصویر بکشد.
  - ✓ تأکید امام بر ضرورت حفظ روابط سیاسی با همه کشورها در دوران بحران (همان، ۳۵).
  - ✓ تمایز بین دولت جنایتکار با ملت باوجدان آمریکا (همان، ج ۱۰، ۲۵۳).
  - ✓ تحریک افکار عمومی دنیا برای بازدارندگی در برابر حمله آمریکا (همان، ۲۲۵).

✓ دعوت از هیأت مستقل بین‌المللی جهت دیدار با گروگان‌ها علی‌رغم اقدامات یک‌جانبه‌گرایانه آمریکا و نظام جهانی تحت نفوذ آمریکا (همان، ۱۱، ۲۲۹).

✓ دستور آزادی گروگان بیمار که بیانگر حس انساندوستی و رأفت اسلامی نسبت به بیماران بوده و همچنین احتمال مرگ بیمار منجر به بهره‌برداری‌های سوء آمریکا می‌گردید که زمینه تشدید بحران را فراهم می‌نمود.

✓ دستور حل مسأله به وسیلهٔ مجلس و نمایندگان مردم به عنوان یک نهاد قانونی و مردمی از سوی امام در نهایت منجر به حل بحران گردید.

۳-۲-۴- کنترل و نظارت

با توجه به اهمیت موضوع بحران، امام به طرق مختلف بر امور بحران نظارت داشتند:

✓ پیگیری شخصی و مستقیم از طریق اخبار تلفنی و ملاقات با افراد و دانشجویان و دخالت مستقیم در امور جهت عدم انحراف آنان از مسیر اصلی. مطالعه و اصلاح بیانیه‌های دانشجویان قبل از انتشار از جمله این اقدامات بود.

✓ دستور به رسانه‌های جمعی از جمله صداوسیما و مطبوعات جهت در اولویت قرار دادن اخبار و اطلاعات مربوط به قضایای لانه جاسوسی؛

✓ اعزام حاج سید احمد خمینی به تهران و بازدید از محل وقوع بحران و دیدار با دانشجویان و گروگان‌ها؛

✓ دستور امام در خصوص عدم ملاقات اعضای شورای انقلاب با نمایندگان اعزامی آمریکا و عدم اجازه به بنی‌صدر جهت شرکت در جلسه شورای امنیت و تلاش جهت حل اختلاف میان اعضای شورای انقلاب؛

✓ محدود نمودن اهداف و جلوگیری از اشغال دیگر سفارتخانه‌ها توسط عناصر منافق و سودجو و منحرف؛

✓ امام با مطرح نمودن پیش شرطها در خصوص آزادی گروگان‌ها نگذاشتند بحران با مطرح شدن خواسته‌های زیادی از کنترل خارج شود.

۴-۲-۴- تصمیم‌گیری

این اصل که یکی از مهم‌ترین اصول در مدیریت بحران امام است به صورت‌های ذیل محقق گردید:

با اشغال سفارت، وجود دوگانگی میان مراکز تصمیم‌گیری، اعلام موضع صریح را مشکل می‌نمود که امام در این شرایط فقدان تصمیم‌گیری، با اعلام موضع رسمی و صریح، شرایط امکان تصمیم‌گیری را فراهم نمودند.

خدا محوری و عدم تکیه به قدرتهای خارجی از جمله شوروی در تصمیم‌گیری امام مؤثر بود.

شجاعت، سرعت، دقت، قاطعیت و قانون‌محوری در تصمیم‌گیری‌های امام در مواجهه با این بحران مشهود بود.

امام با طولانی‌نمودن مدت بحران سعی نمودند تا اهداف مورد نظر انقلاب از جمله استقرار نهادهای قانونی مثل دولت و مجلس در عرصه داخلی و شکستن بت آمریکا و تحقیر آن در عرصه جهانی تحقق یابد.

۳-۴- مدیریت بعد از بحران

با پایان یافتن بحران و عادی‌شدن شرایط، امام اقدامات پیشگیرانه جهت مبارزه با بحران‌های احتمالی آینده را مدنظر قرار می‌دادند. لذا بدلیل اهتمام جدی نسبت به مراحل قبل و حین بحران در الگوی مدیریت بحران امام، در این مرحله اقدامات خاصی صورت نمی‌گیرد که معطوف به اقدامات اصلاحی و بازسازی خرابی‌های گذشته باشد چرا که الگوهایی نظیر تقدیرگرا که رویکردی انفعالی و واکنشی دارند در این مرحله فعالیت بیشتری را می‌طلبند ولی الگوی امام که مبتنی بر اقدامات فعال پیشگیرانه و تعادل بحران است در این مرحله، فعالیت عمده‌ای را نمی‌طلبد.

۵- جمع بندی و نتیجه گیری

از آنجایی که بحران تسخیر لانه جاسوسی و گروگان‌های آمریکایی در سال ۱۹۷۹ م به عنوان یکی از بحران‌های بزرگ نه تنها میان دو کشور ایران و آمریکا بلکه به صورت یک بحران بین‌المللی درآمده بود و تبعات بسیار زیادی در سطح منطقه و بین‌المللی برجای گذاشت به عنوان مطالعه موردی در خصوص الگوی مدیریت بحران سیاسی امام خمینی مورد بررسی و کنکاش قرار گرفت و منجر به استخراج الگوی جدیدی از مدیریت بحران گردید.

این الگو در سه مرحله اساسی (قبل از بحران، حین بحران و بعد از بحران) دارای عناصر مهمی است: در مرحله مدیریت قبل از بحران، برنامه‌ریزی به عنوان

اولین رکن مطرح می‌شود. طراحی جامعه امن از طریق اصلاح و تأسیس نهادها، تهیه برنامه برای مقابله با بحران‌های احتمالی شامل شناخت عامل بحران و کانون‌های ضد بحران و پتانسیل آنها، طراحی اقدامات جهت کنترل وضعیت بحرانی و استفاده از تکنیک افزایش اعتبار، بهره‌گیری از مشاوران متعهد و معتمد، تشکیل تیم مدیریت بحران، مورد توجه امام در الگوی مدیریت بحران سیاسی هستند.

در مرحله مدیریت بحران، اولین اصل، سازماندهی است که شامل قاطعیت، وحدت‌محوری، خدامحوری، بسیج مردمی، عدم رسمیت نهادهای منتسب به عامل بحران (شورای امنیت و دادگاه لاهه) و تبدیل تهدیدات به فرصت‌ها می‌باشد.

دومین اصل در مرحله بحران هدایت و رهبری است. در این مرحله امام از ترکیب سه استراتژی مهم در هدایت بحران بهره می‌گیرند:

۱- تصاعد بحران: حمایت قاطعانه از کانون‌های ضد بحران (دانشجویان) و انگیزش مردمی جهت حمایت از آنها، که این اقدامات منجر به اوج‌گیری بحران می‌گردد.

۲- تداوم بحران: آرمان شهادت طلبی، مقابله با تهاجمات و تلاش در جهت ایجاد نظم در روابط بین‌الملل، مهم‌ترین خط مشی‌های امام در جهت تداوم بحران و مقهورسازی عامل بحران (آمریکا) در تعامل با ایران بوده است.

۳- تعادل بحران: اعلام پیش شرطها جهت حل بحران، اقدامات اساسی جهت فروکش نمودن بحران، ضرورت حفظ روابط سیاسی با دیگر کشورها در دوران بحران، تحریک افکار عمومی دنیا جهت بازدارندگی حملات عامل بحران (آمریکا)، دستور حل مسأله بحران از مجاری قانونی به عنوان مهم‌ترین فعالیت‌ها و تاکتیک‌ها جهت پیشگیری از روندهای تشدیدکننده و بی‌تعادل نمودن و جلوگیری از گسترش بحران صورت گرفت.

کنترل و نظارت سومین عنصر اساسی در مرحله بحران است. در این مرحله امام به طور مستقیم و غیر مستقیم در جریان بحران قرار می‌گرفتند و ضمن کنترل عملکرد عوامل دست اندر کار بحران، با محدود نمودن اهداف، از هرگونه انحراف در مسیر اهداف اصلی مدیریت بحران جلوگیری می‌نمودند.

تصمیم‌گیری دیگر اصل مهم در مدیریت بحران امام می‌باشد که طی آن امام با اتکا به خدا و عدم توجه و اتکا به نیروهای ابرقدرت خارجی، سریع، قاطع، دقیق، صریح و با مدیریت زمان نسبت به تصمیم‌گیری اقدام می‌نمودند در عین این که

مجاری قانونی را به عنوان فصل الخطاب تصمیمات معین کردند. طولانی بودن زمان تصمیم جهت کسب اهداف منظوره (تشکیل نظام از طریق استقرار نهادهای قانونی و تحقیر و پایکوبی عامل بحران (آمریکا)) از عناصر مهم تصمیم‌گیری امام بود. مدیریت بعد از بحران امام در شرایط عادی، پیگیری، تداوم و تثبیت برنامه‌ها و اقدامات پیشگیرانه از وقوع بحران‌های آتی بود تا سیاست مورد نظر در بستر الگوی مدیریتی ایشان جریانی مطلوب یابد.

✓ در پایان لازم است به مهم‌ترین جنبه نو بودن این الگو و به عبارتی دیگر نقاط افتراق آن با دیگر الگوها اشاره شود: در الگوی مدیریت بحران امام، توجه به برنامه‌ریزی و طراحی جامعه امن که منجر به مقاوم بودن در برابر بحران‌ها گردد و استعداد صیانت از ذات و خود تداوم‌دهندگی مطلوبی داشته باشد در نهایت درجه ممکن صورت می‌گیرد در حالی که در الگوهای دیگر توجه به آن از قوت کمتری برخوردار است.

✓ توجه توأمان به تعهد انسانی و دینی و تخصص علمی و کاربردی از تمایزات اساسی الگوی مدیریت بحران امام با الگوهای رایج است.

✓ عنایت جدی به سازماندهی مردمی و عمومی قبل از بحران از ویژگی‌های در خور توجه الگوی امام است.

✓ قدرت اجتماع اضداد از ویژگی‌های منحصر به فرد الگوی امام است مثل جمع سرعت و دقت، قاطعیت و قانون‌مداری در تصمیم‌گیری، آرمان‌گرایی و محدودیت در اهداف.

✓ استفاده از پتانسیل، شرایط و امکانات و تاکتیک و عناصر لازم مدیریتی در قبل و حین بحران در الگوی امام موجب می‌گردد مشکلات و هزینه‌های بعد از بحران به شدت کاهش یافته و مدیریت بعد از بحران به مدیریت در شرایط عادی تبدیل گردد.

✓ توجه به کنترل و نظارت بر جریان بحران و عملکرد عوامل دست‌اندرکار بحران به نحو چشمگیری در الگوی مدیریت بحران امام محسوس است.

✓ استفاده از الگوی ترکیب تصاعد بحران، تداوم بحران و تعادل بحران با تأکید بر تعادل بحران در مرحله هدایت بحران از ویژگی‌های ممتاز الگوی مدیریت بحران امام است.

✓ تکیه همه جانبه و فراگیر به نیروی معنوی و خداوند به عنوان منبع اصلی قدرت و عدم تکیه به ابرقدرت‌های مادی در تصمیم‌گیری‌ها یکی از بارزترین نقاط افتراق الگوی امام با دیگر الگوهاست.

منابع

- ۱- ابتکار، معصومه، تسخیر، اولین روایت مکتوب از درون سفارت تسخیر شده آمریکا در تهران، تهران: اطلاعات، ۱۳۷۹.
- ۲- احمدی، اسماعیل، شیوه تصمیم گیری امام در سیاست خارجی، پایان نامه کارشناسی ارشد مجتمع آموزش عالی شهید محلاتی قم، ۱۳۸۱.
- ۳- استمبل، جان دی، درون انقلاب، ترجمه منوچهر شجاعی، تهران: رسا، ۱۳۷۸.
- ۴- اسناد لانه جاسوسی، ج ۵۵، تهران: لاله، ۱۳۶۵.
- ۵- بازرگان، مهدی، انقلاب ایران در دو حرکت، چاپ پنجم، تهران: نهضت آزادی، ۱۳۶۳.
- ۶- باقی، عمادالدین، انقلاب و تنازع بقا، تهران: عروج، ۱۳۷۸.
- ۷- برچر، مایکل و ویلکنفلد، جانانان، بحران، تعارض و بی ثباتی، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی، ۱۳۸۲.
- ۸- برژینسکی، زبگنیو، جان گروگان ها و منافع ملی، ترجمه منوچهر یزدان بار، تهران: کاوش، اسناد لانه جاسوسی، ج، ۲۴، ۱۳۶۲.
- ۹- بیل، جیمز، عقاب و شیر، تهران: بادکوبه، ۱۳۷۱.
- ۱۰- تاجیک، محمد رضا، مدیریت بحران: نقدی بر شیوه های تحلیل و تدبیر بحران در ایران، تهران: فرهنگ گفتمان، ۱۳۷۹.
- ۱۱- حبیبی، حمید، گروگانگیری و آغاز جنگ ایران و عراق، قم: دفتر نشر معارف، ۱۳۸۲.
- ۱۲- خبرگزاری رویتر، اکتبر ۱۹۸۰.
- ۱۳- خوئینی ها، موسوی، متن سخنرانی «لانه جاسوسی چگونه تسخیر شد»، روزنامه ایران، ۷۹/۸/۹.
- ۱۴- دانشجویان مسلمان پیرو خط امام، اسناد لانه جاسوسی (جلد ۱ تا ۶)، تهران: مرکز نشر اسناد لانه جاسوسی امریکا، ۱۳۶۸.
- ۱۵- در جستجوی راه از کلام امام، دفتر ۲۱، تهران: امیرکبیر، ۱۳۶۲.
- ۱۶- رابینسون، جیمز آ، بحران، گزیده مقالات سیاسی-امنیتی، جلد اول، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی، ۱۳۷۸.
- ۱۷- رجایی فر، فروز، مصاحبه با روزنامه جوان، ۸۱/۸/۱۳.
- ۱۸- رضوی، مسعود، هاشمی و انقلاب، تهران: همشهری، ۱۳۷۶.
- ۱۹- رئیسی طوسی، رضا، استراتژی امریکا، تضعیف توان ملی ایران، ایران فردا، سال سوم، شماره ۱۶، بهمن ۱۳۸۳.
- ۲۰- باری، روبین، جنگ قدرتها در ایران، ترجمه محمود مشرقی، تهران: آشتیانی، ۱۳۶۳.

- ۲۱- پیر، سالیجر، آمریکادریند، تهران: کتابسرا، ۱۳۶۲.
- ۲۲- سائلی کرده، مجید، شورای انقلاب اسلامی ایران، تهران: مرکز اسناد انقلاب اسلامی، ۱۳۸۴.
- ۲۳- ستوده، امیررضا و کاویانی، حمید، بحران ۴۴روزه در تهران، گفته ها و ناگفته هایی از تصرف سفارت امریکا، تهران: مؤسسه نشر و تحقیقات ذکر، ۱۳۷۹.
- ۲۴- سمیعی، احمد، طلوع و غروب دولت موقت، تهران: شب‌اویز، ۱۳۷۱.
- ۲۵- شاه علی، احمد رضا، انقلاب دوم، تسخیر لانه جاسوسی، آثار و پیامدها، تهران: مرکز اسناد انقلاب اسلامی، ۱۳۸۵.
- ۲۶- ضرغامی، عزت الله، مصاحبه با روزنامه کیهان، هدف ما اشغال سه روزه لانه بود اما...، ۸۱/۸/۱۳.
- ۲۷- فصلنامه کمال مدیریت، ش ۵ و ۴، ۱۳۸۳.
- ۲۸- غضنفری، کامران، آمریکا و براندازی جمهوری اسلامی ایران، تهران: کیا، ۱۳۸۰.
- ۲۹- کتابچه منشور ملل متحد و اساسنامه دیوان بین المللی دادگستری، تهران: چاپ مرکز اطلاعات سازمان ملل، ۱۳۷۷.
- ۳۰- کاظمی، علی اصغر، بحران نوگرایی و فرهنگ سیاسی در ایران معاصر، تهران: قومس، ۱۳۷۶.
- ۳۱- ..... مدیریت بحران‌های بین المللی، تهران: دفتر مطالعات سیاسی و بین المللی وزارت امور خارجه، ۱۳۶۶.
- ۳۲- ..... روابط بین الملل در تئوری و عمل، تهران: قومس، ۱۳۷۲.
- ۳۳- ..... ، مدیریت سیاسی و خط مشی دولتی، تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۷۹.
- ۳۴- کلن، ادوارد، آمریکا در اسارت: لحظات سرنوشت ساز در بحران گروگانگیری، ترجمه توران خاوری و سرور طلپعه، تهران: قلم، بی تا.
- ۳۵- مازندی، یوسف، ایران، ابرقدرت قرن، ترجمه عبدالرضا هوشنگ مهدوی، تهران: البرز، ۱۳۷۰.
- ۳۶- محمدی، منوچهر، تحلیلی بر انقلاب اسلامی، تهران: امیرکبیر، ۱۳۷۷.
- ۳۷- منصور، جواد، قیام ۱۵ خرداد، تهران: حوزه هنری سازمان تبلیغات اسلامی، ۱۳۷۶.
- ۳۸- میردامادی، محسن، گفتگو با نشریه عصر ما، شماره ۱۰۷.
- ۳۹- نرم افزار صحیفه نور حضرت امام خمینی(ره).
- ۴۰- نبوی، بهزاد، «پاسخهایی به نقد بیانیه عمومی الجزایر»، فصلنامه سیاست خارجی، ش ۳ و ۴، پاییز و زمستان ۱۳۷۰.
- ۴۱- نیکسون، ریچارد، فرصت را از دست ندهید، ترجمه محمود حدادی، تهران: اطلاعات، ۱۳۷۰.
- ۴۲- واعظی، حسن، ایران و امریکا، بررسی سیاستهای امریکا در ایران، تهران: سروش، ۱۳۷۹.

- ۴۳- ..... نیم قرن رویارویی (تشریح سیاست‌ها و ماهیت اصلاحات آمریکایی در ایران)
تهران: اداره فرهنگی ستاد مشترک سپاه، ۱۳۸۰.
- ۴۴- والد‌هایم، کورت، کاخ شیشه‌ای سیاست، ترجمه عبدالرحمن صدیقی، تهران: اطلاعات، ۱۳۷۰.
- ۴۵- وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، وصیت‌نامه امام، تهران: سازمان چاپ و انتشارات، ۱۳۶۸.
- ۴۶- ولز، تیم، ۴۴ روز خاطرات گروگان‌ها از دوران تسخیر لانه جاسوسی آمریکا، ترجمه حسین ابوترابیان، تهران: رجا، ۱۳۶۶.
- ۴۷- ونس، سایروس و برژینسکی، زیگنیو، توطئه در ایران، ترجمه محمود مشرفی، تهران: هته، ۱۳۷۳.
- ۴۸- هایزر، رابرت، مأموریت در تهران، ترجمه رشیدی، تهران: اطلاعات، ۱۳۶۵.

